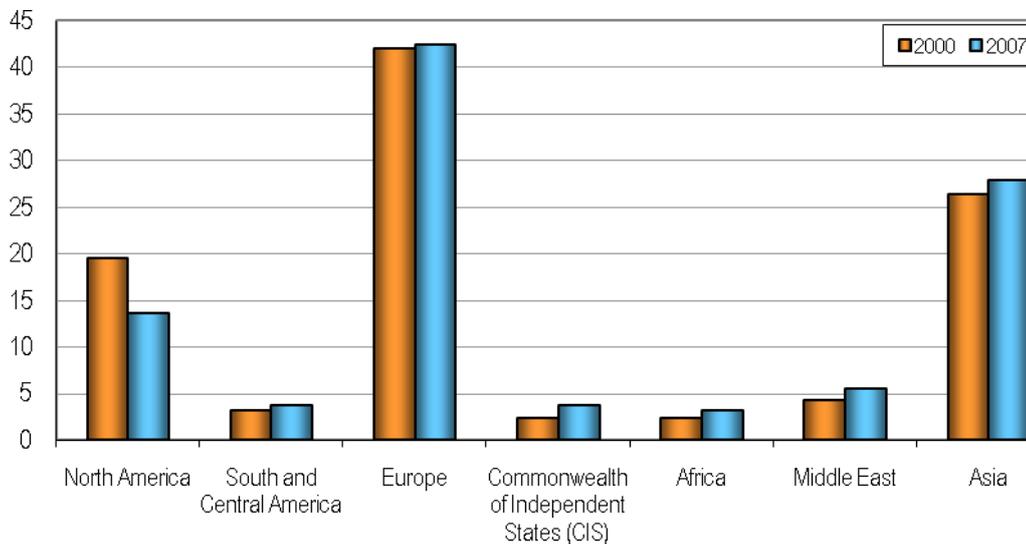

บทที่ 4

การดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อประเทศไทย

สหภาพยุโรปเป็นหนึ่งในตัวแสดงที่สำคัญมากในเวทีระหว่างประเทศ เนื่องจากมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในระดับโลก รวมทั้งยังเป็นหนึ่งในผู้นำเศรษฐกิจโลก เป็นตลาดสินค้าและบริการที่มีศักยภาพในการซื้อสูงที่สุดของโลกตลาดหนึ่ง มี GDP ใหญ่ที่สุดในโลก¹ และมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหภาพยุโรปนั้น สหภาพยุโรปย้ำว่า ไทยคือหุ้นส่วนที่สำคัญของสหภาพยุโรปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในมิติการเมืองและความมั่นคง² โดยไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียและยังเป็นตัวกลางสำคัญในการเชื่อมโยงสหภาพยุโรปกับประเทศอาเซียนอื่น ๆ

ตารางที่ 4.1 แสดงสัดส่วนการส่งออกของโลกรายภูมิภาคเปรียบเทียบปี 2000 และ 2007

ที่มา: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm

¹ World Trade Organization, www.wto.org

² กองยุโรป 1, กรมยุโรป, กระทรวงการต่างประเทศ, www.mfa.go.th

เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 1978 ประเทศไทยและประชาคมยุโรปลงนามในคำแถลง ร่วมเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะผู้แทนของสำนักงานคณะกรรมการประชาคมยุโรป ณ กรุงเทพฯ ต่อมาวันที่ 19 มีนาคม 1979 ไทยได้ออกพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานของประชาคมยุโรปและสำนักงานคณะกรรมการประชาคมยุโรปในประเทศไทย ในปี 1992 ไทยได้ปรับฐานะทางการทูตของเอกอัครราชทูตหัวหน้าสำนักงานคณะผู้แทนคณะกรรมการยุโรปประจำประเทศไทย โดยให้ยกระดับจากการยื่นสาส์นตราตั้งต่อนายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล เป็นการเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าถวายสาส์นตราตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะประมุขของรัฐ³

นอกจากนี้ สหภาพยุโรปถือเป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ของไทย รองจากอาเซียน และญี่ปุ่น โดยสินค้าและบริการของไทยที่มีศักยภาพในการส่งออกไปยังกลุ่มสหภาพยุโรป ได้แก่ สินค้าเกษตร เช่น ยางพารา ข้าว กุ้งสดแช่แข็ง ไก่แปรรูป อาหารทะเล ส่วนของสินค้าอุตสาหกรรม เช่น สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม รองเท้า เป็นต้น⁴ ส่วนด้านการลงทุน ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้เข้ามาลงทุนในไทยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีความชำนาญ ได้แก่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมยาและเคมีภัณฑ์ จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ซึ่งให้เห็นว่าในปี 2007 มีโครงการลงทุนจากสหภาพยุโรปที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนรวมทั้งสิ้น 136 โครงการ คิดเป็นมูลค่าการลงทุน 51,198 ล้านบาท⁵

สหภาพยุโรปยังได้ให้การสนับสนุนไทยในความร่วมมือด้านการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การพัฒนาชนบทและการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 ภายใต้โครงการสนับสนุนทางสังคม (Social Support Project: SSP) และการให้ทุนการศึกษา ภายใต้โครงการอีราสมุส มุนดัส (Erasmus Mundus) ซึ่งเป็นทุนการศึกษาที่ให้แก่นักศึกษาจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก⁶ ในปี 2003 รัฐบาลไทยได้ประกาศหยุดรับความช่วยเหลือด้านการพัฒนาจาก

³เรื่องเดียวกัน

⁴นิพนธ์ วิศเวศวร, “เศรษฐกิจของสหภาพยุโรปและความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศไทย” ใน สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย (กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551) น. 76

⁵สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, www.boi.go.th

⁶กองยุโรป 1, กรมยุโรป, กระทรวงการต่างประเทศ

ต่างประเทศและเสนอตัวเป็นผู้ให้บริการกับประเทศเพื่อนบ้านที่ยากจน⁷ ทำให้สหภาพยุโรปได้ปรับยุทธศาสตร์ต่อประเทศไทยในรูปแบบใหม่ ภายใต้ความตกลงในความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (Partnership and Co-operation Agreement: PCA)⁸ โดยการจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างไทยกับประชาคมยุโรป (Framework Agreement on Partnership and Cooperation between the Kingdom of Thailand and the European Community) ซึ่งเป็นความตกลงที่มีเนื้อหาครอบคลุมทุกมิติของความสัมพันธ์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การค้าการลงทุน การศึกษา วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และได้เริ่มการเจรจา ระหว่างกันมาตั้งแต่ปี 2004⁹

ในบทบาทด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป ซึ่งนำมาใช้ร่วมกับการดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกและนโยบายด้านการพัฒนานั้น ก็ได้มีการนำมาใช้กับประเทศไทยด้วยเช่นกัน ทั้งมาตรการเชิงรุก (Proactive) และเชิงรับ (Reactive) คือการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและมาตรการตอบโต้ต่อปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย สำหรับประเทศไทยถือเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ได้ลงนามให้การรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมหลักการสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคและเวทีระหว่างประเทศ ประเทศไทยได้มีการลงนามเป็นภาคีและให้สัตยาบันในข้อตกลงที่เป็นกรอบกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนแล้วด้วยกัน 7 ฉบับ คือ¹⁰

- 1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)
- 2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)
- 3) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW)

⁷ Thailand-European Community Strategy Paper 2007-2013, (European Commission 2007) p. 3

⁸ Ibid, p. 3

⁹ กองยุโรป 1, กรมยุโรป, กระทรวงการต่างประเทศ

¹⁰ รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 2544-2546, (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, กุมภาพันธ์ 2549) น. 20

- 4) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of Child: CRC)
- 5) อนุสัญญาว่าด้วยการเลิกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD)
- 6) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CAT)
- 7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

โดยข้อตกลงเหล่านี้ถือเป็นข้อผูกพันประเทศไทยกับหลักการระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเองก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในสถานการณ์สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เช่น ในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย มีกลุ่มบุคคลที่เคยได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ จะเดินทางมาเยือนไทยตามการเชิญขององค์การศูนย์นานาชาติเพื่อสิทธิมนุษยชนและพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในการเรียกร้องให้พม่าปล่อยตัวนางอองซาน ซูจี ซึ่งรัฐบาลชวน หลีกภัยตัดสินใจอนุญาตให้ออกประทับตราหนังสือเดินทาง (visa) เข้าประเทศแก่คณะโนเบลสันติภาพ¹¹ แม้จะต้องเสี่ยงต่อความสัมพันธ์กับประเทศพม่า แต่การดำเนินนโยบายของรัฐบาลชวน หลีกภัยถือเป็นการยกระดับภาพลักษณ์ของประเทศไทยในการเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และในปี 2000 ประเทศไทยได้รับเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on Human Rights: CHR) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ซึ่งถือเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดในด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ¹² ไทยได้มีบทบาทอย่างแข็งขันในการผลักดันประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยให้ความสำคัญ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชนช่วยสร้างภาพลักษณ์ของไทยให้ดีขึ้นในสายตาของประชาคมโลก ซึ่งส่งผลดีต่อสถานะของประเทศในขณะนั้น

¹¹ ไคริน เพ็ญเกษม, “นโยบายต่างประเทศและการตอบสนองของผลประโยชน์ของชาติ : การวิเคราะห์ผลงานด้านการต่างประเทศ สมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย (ตุลาคม 2535 – 2536)” เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ (โครงการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ: 2541) น. 21

¹² กรมองค์การระหว่างประเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, www.mfa.go.th

นับตั้งแต่การร่างรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 หรือที่เรียกกันว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ประเทศไทยได้มีการตั้งองค์กรอิสระขึ้นมาหลายหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญมาตรา 199-200¹³ ขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้นประเทศไทยได้มีคณะผู้บริหารประเทศชุดแรกที่มาจากรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 คือ รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2001

ในช่วงรัฐบาลของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการดำเนินนโยบายที่เน้นทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นระบบเสรี ซึ่งในกระแสเศรษฐกิจเสรีนั้น จะทำให้สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ หากประชาชนและรัฐไม่มีสิทธิควบคุมชีวิตและเศรษฐกิจของตนเอง เพราะภายใต้การเปิดเสรีที่ไม่มีขอบเขตจะทำให้รัฐสูญเสียอำนาจการจัดการเศรษฐกิจให้กับบรรษัทข้ามชาติ ทำให้ความสามารถของชุมชนถูกลดทอนด้วยเหตุผลที่รัฐเรียกว่า “การพัฒนา” ที่ไปคุกคามสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน¹⁴ แม้ว่าประเทศไทยจะมีรัฐธรรมนูญที่ถือว่าให้สิทธิ เสรีภาพต่อประชาชนอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคขัดขวางต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะนโยบายการบริหารประเทศของนายกรัฐมนตรีที่พบว่าสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในช่วงนี้มีปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิอยู่หลายๆ กรณี โดยสถานการณ์ดังกล่าว ได้มีการรวบรวมข้อมูลไว้ในรายงานด้านสิทธิมนุษยชนประจำปีของสหภาพยุโรปโดยตลอด

สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยได้รับการจับตาดูจากทั่วโลกมากยิ่งขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารวันที่ 19 กันยายน 2006 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข¹⁵ ซึ่งโดยหลักการแล้วการรัฐประหารถือเป็น

¹³ รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 2544-2546, น. 14

¹⁴ ศรีประภา เพชรเมธีศรีและคณะ, “เศรษฐกิจเสรี การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย” สิทธิมนุษยชนไทยในสถานการณ์สากล (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2546), น. 26-31

¹⁵ ภัควดี วีระภาสพงษ์, “รัฐประหารไทยในสายตาสื่อเทศ” รัฐประหาร 19 กันยายน: รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน 2550), น. 232

การล้มล้างระบอบประชาธิปไตยที่มาจาก การตัดสินใจของประชาชน แม้จะไม่มี ความรุนแรง เกิดขึ้น แต่ก็ถือว่าการลิดรอนสิทธิทางการเมืองและพลเมืองของประชาชน ทำให้ไทยถูกกดดัน จากประชาคมระหว่างประเทศ รวมทั้งสหภาพยุโรป ที่มีการแสดงท่าทีและการใช้มาตรการด้าน สิทธิมนุษยชนในทางการเมืองเพื่อกดดันให้ประเทศไทยได้กลับเข้าสู่วิถีทางของประชาธิปไตย โดยเร็ว ซึ่งการใช้มาตรการต่างๆ ด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปนั้นจะมีระดับที่แตกต่างกัน ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและระดับความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศที่สาม

มาตรการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อประเทศไทย

ประเด็นสิทธิมนุษยชนในสมัยรัฐบาลพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร (กุมภาพันธ์ 2001- กันยายน 2006)

พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2001 ถึงวันที่ 19 กันยายน 2006 การก้าวขึ้นเป็นผู้นำของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ได้ ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการมีภาพลักษณ์ของผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ แต่ใน ด้านของสิทธิมนุษยชนนั้น ทางศูนย์ข้อมูลสิทธิมนุษยชนและสันติธรรมได้รวบรวมประเด็นข่าวที่เป็นกรณีของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในช่วงสองปีแรกของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พบว่า มีถึง 15 กรณีที่สำคัญดังนี้¹⁶

- 1) กรณีความขัดแย้งโครงการท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ผลกระทบจาก นโยบายการพัฒนาของภาครัฐและการใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2) กรณีโรงไฟฟ้าบ่อนอก-บ้านกรูด ส่งผลกระทบต่อสิทธิชุมชนของชาวบ้านในพื้นที่ และมีการข่มขู่เอาชีวิตผู้นำในการคัดค้านโครงการ
- 3) กรณีเขื่อนปากมูล ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบ้านและระบบนิเวศวิทยา
- 4) กรณีความขัดแย้งเรื่องที่ดินภาคเหนือ พื้นที่ทับซ้อนระหว่างพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ที่ไม่ได้รับการออกเอกสารสิทธิ รัฐอ้างว่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนในขณะที่พื้นที่โดยรอบมีเอกสารสิทธิ
- 5) พระราชบัญญัติ แร่ และเหมืองแร่ไปเตสที่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มทุนและบรรษัทข้ามชาติเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น

¹⁶ 2 ปีระบอบทักษิณกับสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: คณะทำงานเพื่อปกป้องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน, เมษายน 2546), น.53-88

6) พิษสารตะกั่วตกค้างที่ห้วยคลิตี้ล่าง ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าว

7) ความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้หญิงกลายเป็นผู้ถูกกระทำ ซึ่งกลไกของรัฐยังไม่สามารถคุ้มครองได้

8) การข่มขืนเด็ก และละเมิดสิทธิเด็ก เป็นการใช้ความรุนแรงต่อผู้ด้อยโอกาสในสังคม

9) การถอนสัญชาติชาวบ้านแม่อายุกว่า 1,200 คน โดยไม่มีการแจ้งเตือนและการหารือกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญและกติการะหว่างประเทศ

10) ปลดคนงานเบธแอนด์บาร์-กับชะตากรรมของคนงานไทยเกรียง โดยไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน

11) ชาวประมงถูกคุกคามที่เกาะไผ่ โดยมีการสั่งเรือที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

12) ผู้ป่วยเอดส์ในคดีฟ้องกรมทรัพย์สินทางปัญญาที่มีการเอื้อประโยชน์ให้บรรษัทต่างชาติในการจดสิทธิบัตรยา

13) การสังหารโหด 11 ผู้นำชุมชน – คุกคามนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้พิทักษ์สิทธิชุมชน

14) กรณีการแทรกแซง ช่มชู้ คุกคามเสรีภาพสื่อมวลชน สั่งปิดวิทยุชุมชนและละเมิดรัฐธรรมนูญมาตรา 40

15) ความขัดแย้งชายแดนไทย-พม่า ละเมิดสิทธิกระทบผู้ลี้ภัย แรงงานข้ามชาติ

ในช่วงการบริหารประเทศของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรมีแนวโน้มที่จะผูกขาดทางด้านข้อมูลข่าวสารและสื่อมวลชน และเมื่อต้นปี 2002 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในการจัดตั้งกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ขึ้นในเดือนตุลาคม 2545 (ค.ศ.2002)¹⁷ ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงการเอื้อประโยชน์ต่อกิจการด้านโทรคมนาคมและกลุ่มทุนสื่อสารที่ใกล้ชิดกับรัฐบาล โดยจะทำให้กิจการด้านการสื่อสารกระจุกตัวอยู่กับกลุ่มทุนเพียงไม่กี่ราย และเปิดโอกาสให้มีการครอบงำความคิดของคนในสังคมไทย สถานการณ์การคุกคามสื่อมวลชนในช่วงนี้ ปรากฏอย่างชัดเจนในหลายๆ กรณี เช่น กรณีคนสนิทของนายกรัฐมนตรีชี้ว่าจะตบปาก

¹⁷ รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 2544-2546, น. 128

ผู้สื่อข่าวประจำทำเนียบรัฐบาลของหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์¹⁸ กรณีการสั่งเก็บวารสารฟาร์อีสท์อีโคโนมิกรีวิว (Far eastern economic review) ฉบับเดือนมกราคม 2002 เนื่องจากมีเนื้อหาบางส่วนพาดพิงถึงความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างรัฐบาลและราชสำนัก¹⁹ โดยรัฐบาลใช้พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ในการสั่งเก็บสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาอันอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนได้²⁰ ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ล้ำสมัยและไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 นอกจากนี้ วารสารดังกล่าวได้ถูกสั่งห้ามจำหน่ายในประเทศเพราะมีเนื้อหาที่เป็นการวิจารณ์ระบบการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทย²¹

การประกาศนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของนายกรัฐมนตรีในวันที่ 14 มกราคม 2546 (ค.ศ.2003)²² โดยกำหนดแนวทางการปราบปรามผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดที่รัฐบาลประกาศการเริ่มต้นอย่างจริงจังในการทำสงครามกับยาเสพติด ซึ่งความสำเร็จจากการปราบปรามยาเสพติดอย่างรุนแรงใน 3 เดือนแรกนำไปสู่ผลลัพธ์ที่น่าพอใจ เมื่ออัตราการค้าและผู้เสพยาบ้าลดลงอย่างมาก แต่ขณะเดียวกันก็มีการวิจารณ์ถึงการขึ้นบัญชีดำผู้เกี่ยวข้องกับยาบ้าว่าเป็นเสมือนบัญชีของผู้ที่ถูกกีดกันแกล้ง กระทบต่อสิทธิในชีวิตและชื่อเสียงของบุคคลเหล่านั้นรวมทั้งจำนวนผู้ค้ายาเสพติดที่ถูกยิงเสียชีวิตทั้งรูปแบบการวิสามัญฆาตกรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐและการเสียชีวิตจากการอธิบายของเจ้าหน้าที่รัฐว่าเป็นการ “ฆ่าตัดตอน” โดยผู้ค้ายาด้วยตนเอง²³ ขณะที่ประชาชนจำนวนมากชื่นชมกับวิธีการปราบปรามอันเด็ดขาดของรัฐบาล และเชื่อว่าผู้ค้ายาเสพติดเหล่านั้นไม่ควรมีชีวิตอยู่เนื่องจากสร้างความเสียหายต่อสังคม ปราบฎการณีส่วหนึ่งจึง

¹⁸ 2 ปีระบอบทักษิณกับสิทธิมนุษยชน, น. 88

¹⁹ ภัควดี วีระภาสพงษ์, “รัฐประหารไทยในสายตาสื่อเทศ” ใน รัฐประหาร 19 กันยา: รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข, น. 242

²⁰ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484, สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย, ซีอีเคยูเคชั่น กรุงเทพฯ: 2540

²¹ 2 ปีระบอบทักษิณกับสิทธิมนุษยชน, น. 85

²² จรัญ โฆษณานันท์, “สิทธิมนุษยชนและสงครามยาเสพติด: ปัญหาด้านวิธีคิด จิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมของสังคม” ใน วารสารวิชาการสิทธิมนุษยชน ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 2546) น. 85

²³ จรัญ โฆษณานันท์, “สิทธิมนุษยชนและสงครามยาเสพติด: ปัญหาด้านวิธีคิด จิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมของสังคม” ใน วารสารวิชาการสิทธิมนุษยชน ปีที่ 1 ฉบับที่ 4, น. 87

เป็นการสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอำนาจนิยมในสังคมไทย²⁴ โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ซึ่งอาจเป็นการส่งเสริมให้รัฐใช้มาตรการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการปราบปรามยาเสพติด

นอกจากนี้ รัฐบาลพยายามสร้างผลงานความสำเร็จจากการกำหนดให้นับจำนวนการตายของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นสถิติ โดยพบว่ามียุทธศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับยาเสพติดจำนวนสูงถึง 2,625 ราย²⁵ บุคคลส่วนใหญ่มีชื่ออยู่ในบัญชีดำรายชื่อผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่ทางเจ้าหน้าที่สอบสวนสืบสวนก็ไม่ได้ใส่ใจในการตรวจสอบสาเหตุเพียงพอ รวมทั้งบทบาทในการตรวจสอบทางกระบวนการยุติธรรมนั้นจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการร้องเรียนจากประชาชนเพื่อขอความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี การตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีการตายของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจึงถูกละเลย

การละเมิดสิทธิมนุษยชนจากนโยบายของรัฐในสมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในชุมชนพื้นที่ดังกล่าวได้มีการรวมตัวออกมาคัดค้าน และนำไปสู่การใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชน เช่น กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย กลายเป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นมาเมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ศึกษาและตรวจสอบโครงการท่อก๊าซไทย – มาเลเซียแล้วพบว่าโครงการดำเนินไปโดยรัฐบาลไม่ได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเรื่องการรับฟังและการมีส่วนร่วมของประชาชนและไม่เคารพสิทธิชุมชน เกิดกระแสคัดค้านจากประชาชนทั้งจากประชาชนในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) รวมทั้งนักวิชาการจำนวนมาก ในที่สุดนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงในวันที่ 20 ธันวาคม 2545 (2002)²⁶ เมื่อประชาชนทราบว่าจะมีการประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมไทย – มาเลเซียที่อำเภอหาดใหญ่ จึงมีการนัดหมายจะไปยังหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีขอให้ทบทวนโครงการ ขณะที่กลุ่มผู้ชุมนุมหยุดพักรับประทานอาหารบริเวณถนนใกล้วงเวียนน้ำพุและรอฟังผลการเจรจาของตัวแทนผู้ชุมนุมกับรัฐบาล ได้มีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ชุมนุม ซึ่ง

²⁴ เรื่องเดียวกัน น. 107

²⁵ รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 2544-2546, น. 154

²⁶ ผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน: กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซ

ไทย – มาเลเซีย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 2546), น. 31.

มีการตรวจสอบภายหลังว่าตำรวจเป็นฝ่ายเริ่มดำเนินการก่อน โดยตำรวจเดินอ้อมแผงเหล็กกั้น และต่อมาเริ่มเดินหน้าเข้ากอดันผู้ชุมนุมโดยไม่มีการสั่งการให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมก่อน จนเกิดเหตุการณ์ชุลมุนมีการทุบตีประชาชน รวมทั้งทุบรถยนต์ของผู้ชุมนุม ในขณะที่ตำรวจใช้กำลังเข้าปราบปรามประชาชนนั้น ผู้ชุมนุมบางส่วนกำลังทำละหมาดอยู่ บางคนจึงถูกเตะจนล้มลุกคลุกคลาน ถูกกระชากเสื้อผ้าขาดและตำรวจได้ยึดวีดีโอถ่ายภาพจากผู้ชุมนุม มีผู้ชุมนุมได้รับบาดเจ็บต้องส่งตัวเข้ารักษาที่โรงพยาบาลหลายราย

การใช้ความรุนแรงเข้าปราบปรามประชาชนของเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวถือเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุ ขัดต่อหลักนิติธรรมและเป็นการใช้อำนาจของรัฐละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างชัดแจ้ง ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 มาตรา 44²⁷ แม้ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้จัดทำรายงานและเสนอมาตรการแก้ไขเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน และป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งไม่ให้ความรุนแรงเกิดขึ้นอีก โดยยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลแล้วแต่ไม่ปรากฏว่ามีการตอบสนองใดๆ จากฝ่ายรัฐ เห็นได้ชัดว่าแม้ประเทศไทยจะมีองค์กรอิสระทำหน้าที่ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญก็ตาม อย่างไรก็ตาม การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากการใช้อำนาจรัฐเองโดยไม่ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทำให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนถูกละเลย จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการปราบปรามของรัฐเพิ่มขึ้น

เหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ไทยถูกจับตามองจากประชาคมระหว่างประเทศคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย โดยเริ่มที่คดีปล้นปืนจากกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส อันมีปืนไรเฟิล 400 กระบอก ปืนพก 20 กระบอก ปืนกล 2 กระบอก รัฐบาลเสียหายอย่างมาก เป็นเหตุให้นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ยืนยันในการแก้ปัญหาความไม่สงบทางภาคใต้แบบเด็ดขาด ซึ่งต่อมานายสมชาย นีละไพจิตร

²⁷รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2540 มาตรา 44 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุม โดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสงบของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

ประธานชมรมนักกฎหมายมุสลิม ที่รับทำคดีเกี่ยวกับความมั่นคงทางชายแดนภาคใต้ถูกลักพาตัว และหายไปโดยไร้ร่องรอยในเดือนมีนาคม 2004 จากนั้นได้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทางภาคใต้ ครั้งสำคัญตามมาในวันที่ 28 เมษายน 2004 คือเหตุความรุนแรงกรณีมัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี ซึ่งได้ถูกเผยแพร่ไปทั่วโลก เมื่อกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบกระจายกันโจมตีฐานของตำรวจและ ทหารบริเวณมัสยิดกรือเซะและหลบหนีเข้าไปข้างใน รวมทั้งได้มีการรายงานว่ากลุ่มดังกล่าวคือ คนร้ายที่ปล้นปืนจากกองพันพัฒนาที่ 4 จากนั้นได้มีการยิงตอบโต้กันระหว่างเจ้าหน้าที่และกลุ่ม คนร้ายจากข้างในมัสยิด หลังจากเจ้าหน้าที่ล้อมมัสยิดได้สำเร็จจึงบุกเข้าไปข้างใน โดยมีการขว้าง ระเบิดนำก่อนเข้าจู่โจม การปฏิบัติการครั้งนี้มีผลให้คนร้ายเสียชีวิตทั้งสิ้น 107 ราย บาดเจ็บ 6 ราย เจ้าหน้าที่เสียชีวิต 5 รายและบาดเจ็บ 15 ราย²⁸

ภายหลังเหตุการณ์ครั้งนี้ ได้ทำให้เกิดเหตุความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในวันที่ 25 ตุลาคม 2004 เมื่อมีการชุมนุมของประชาชนที่หน้า สภ.อ.ตาก ไบ จังหวัดนราธิวาส เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้ต้องขัง 6 คน ซึ่งเป็นชุดรักษาความปลอดภัยของ หมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลพรอน จังหวัดนราธิวาส โดยนายศิวะ แสงมณี ในขณะที่นั้นเป็นรอง ผู้อำนวยความสะดวกสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้(สสส.จชต.) เดินทางจากจังหวัดยะลามาถึง ที่ชุมนุมและขอให้ผู้ชุมนุมส่งตัวแทนมาเจรจา แต่ผู้ชุมนุมไม่มีการส่งตัวแทนและได้ตะโกนให้ปล่อย ตัวผู้ต้องหา เจ้าหน้าที่จึงได้มีการประชุมกันเพื่อหามาตรการยุติการชุมนุมตามลำดับขั้นตอน เมื่อ การเจรจาไม่เป็นผล เนื่องจากกลุ่มผู้ชุมนุมยืนกรานจะชุมนุมต่อไปและมีการขว้างปาสิ่งของใส่ เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จึงเตรียมการเพื่อควบคุมสถานการณ์และให้ผู้นำศาสนาขึ้นกล่าวชี้แจง แต่ผู้ ชุมนุมกลับตะโกนไล่ทำให้ผู้นำศาสนายุติการชี้แจง²⁹

เมื่อผู้ชุมนุมพยายามทำลายรั้วกีดขวางเพื่อเข้ามา จึงได้มีคำสั่งให้สลายการชุมนุม โดย เจ้าหน้าที่ฉีดน้ำจากรถดับเพลิงของเทศบาลเข้าใส่ฝูงชน และต่อมามีการใช้แก๊สน้ำตาและมีการยิง ปืนขึ้นฟ้า เพื่อให้ผู้ชุมนุมหอบลงและไม่ลุกขึ้นมา การสลายการชุมนุมครั้งนี้เป็นเหตุให้มี ผู้เสียชีวิต 7 ราย เจ้าหน้าที่บาดเจ็บ 14 รายและผู้ชุมนุมถูกควบคุมตัว 1,370 ราย โดยเจ้าหน้าที่ได้

²⁸ รายงานของคณะกรรมการอิสระสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีเหตุการณ์ที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547, <http://files.thaiday.com/download/k/11-20.pdf>

²⁹ รายงานของคณะกรรมการอิสระสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์อำเภอตาก ไบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์ 2548)

ทำการลำเลียงผู้ถูกควบคุมขึ้นรถบรรทุกไปที่ค่ายอิงคยุทธบริหาร จังหวัดปัตตานีโดยรถบรรทุกแต่ละคันมีผู้ถูกควบคุมประมาณ 60-80 คนและเมื่อมาถึงค่ายอิงคยุทธบริหารแล้ว เจ้าหน้าที่ได้ควบคุมผู้ชุมนุมลงมาจากรถบรรทุก พบว่ามีผู้ถูกควบคุมเสียชีวิต 78 ราย รวมมีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้ 85 ราย โดยผลการชันสูตรศพพบว่า ผู้ชุมนุม 7 รายที่เสียชีวิตหน้า สภ.อ.ตากใบ ได้รับบาดเจ็บจากกระสุนปืนทำให้เสียชีวิต และอีก 78 รายซึ่งเสียชีวิตที่ค่ายอิงคยุทธบริหารเกิดจากการขาดอากาศหายใจ³⁰

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างกันทางด้านความเชื่อ เชื้อชาติและวิถีชีวิต ซึ่งงานเขียนของซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) ได้กล่าวถึงเรื่อง The Clash of Civilization³¹ หรือการปะทะกันระหว่างอารยธรรม ที่มีลักษณะของความขัดแย้งทางอารยธรรม โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างกันระหว่างชนกลุ่มน้อยภายในรัฐ ถือเป็นความขัดแย้งระดับจุลภาคมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งที่ฝังรากลึกทางประวัติศาสตร์ และไม่ได้รับการแก้ไขในแนวทางที่ควรจะเป็น เช่นเดียวกับความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย ซึ่งสามารถย้อนพินิจถึงสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ตั้งแต่การปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 โดยยกเลิกการให้อิสระในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศราชย์คือ รัฐปัตตานีหรือพื้นที่บริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้³²

ขณะที่การรวมศูนย์อำนาจการบริหารของไทยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของคนในพื้นที่ นโยบายการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐได้ละเลยในเรื่องความแตกต่างทางความเชื่อทางศาสนา ระหว่างพุทธกับมุสลิมในพื้นที่ สร้างความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ของรัฐมาเป็นเวลานาน และนำไปสู่ความรุนแรงในสมัยรัฐบาลดร.ทักษิณ ชินวัตร ที่ได้ดำเนินนโยบายการปราบปรามอย่างเด็ดขาดมาใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย

³⁰ รายงานของคณะกรรมการอิสระสอบข้อเท็จจริงกรณีมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547, เรื่องเดียวกัน

³¹ Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and Remaking of World Order* (New York, Touchstone, 1997)

³² ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, *มติชนสุดสัปดาห์* 3 ธันวาคม 2547 ปีที่ 25 ฉบับที่ 1268

จากเหตุการณ์รุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของไทยที่ถูกละเมิดทั้งด้านสิทธิของพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งสื่อมวลชน ชุมชน ผู้ต้องหาและสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับผลกระทบจากนโยบายบริหารประเทศของรัฐบาล จึงเป็นเหตุให้ประชาคมระหว่างประเทศวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินการของรัฐบาลเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แสดงความไม่พอใจอย่างรุนแรง เมื่อถูกผู้สื่อข่าวซักถามเกี่ยวกับข่าวที่ว่า ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council) จะส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาสังเกตการณ์การดำเนินนโยบายปราบปรามยาเสพติดของไทย³³ นอกจากนี้ เอกอัครราชทูตต่างๆ ประจำประเทศไทย เช่น ออสเตรเลีย เยอรมนี แอฟริกาใต้ และญี่ปุ่น ยังให้ความสนใจเรื่องการจัดทำบัญชีดำของไทย และขอให้ชี้แจงสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในไทย³⁴ ทางสหภาพยุโรปเองก็ได้มีการตรวจสอบและทำงานอย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ ในการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

ท่าทีและมาตรการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในสมัยรัฐบาล ดร.ทักษิณ ชินวัตร

ทางสหภาพยุโรปได้มีการจัดทำรายงานด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลกประจำปีโดยทางรัฐสภาสหภาพยุโรปมีหน้าที่ในการจัดพิมพ์เผยแพร่รายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอื่นๆ ที่ไม่ใช่รัฐสมาชิกของสหภาพยุโรป นอกจากนี้คณะมนตรีสหภาพยุโรปยังได้จัดพิมพ์รายงานด้านสิทธิมนุษยชนทั้งภายในและภายนอกสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นการรายงานข้อมูลที่ได้จากผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission delegation) ในแต่ละประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยประเทศที่มีรายงานถึงปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะได้รับการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ในช่วงสมัยของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรนั้น มีการรายงานประเด็นที่เป็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี

³³ “ทักษิณ ‘พิวส์ชาติ’ ลั่นยูเอ็นไม่ใช่พ่อ” ไทยโพสต์. 4 มีนาคม 2546

³⁴ เรื่องเดียวกัน

ตั้งแต่ปี 1999 สหภาพยุโรปได้เริ่มจัดทำรายงานประจำปีด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปโดยได้มีการรวบรวมและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนทั้งภายในสหภาพยุโรปและกับประเทศภายนอกสหภาพยุโรปแยกตามภูมิภาค ซึ่งในส่วนของประเทศภายนอกสหภาพยุโรปนั้น ประเทศที่มีความเสี่ยงที่อาจมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะได้รับการจับตามองเป็นพิเศษ โดยในรายงานของคณะมนตรีสหภาพยุโรปนี้เริ่มปรากฏถึงการรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยต่อประเด็นที่จะทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ของไทย โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่กรือเซะและตากใบ

นอกจากนี้ รายงานประจำปีด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป ได้กล่าวถึงการใช้มาตรการยื่นหนังสือทางการทูต (Demarche) ซึ่งถือเป็นเครื่องมือด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญของสหภาพยุโรปในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่มักจะมีธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นความลับ โดยผู้แทนคณะกรรมาธิการสหภาพยุโรปหรือประเทศที่เป็นประธานสหภาพยุโรปเป็นผู้ดำเนินบทบาทดังกล่าวต่อรัฐบาลไทยในรูปแบบของการสนทนากันในเรื่องที่เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของไทยที่ทางสหภาพยุโรปมีข้อสงสัยและต้องการความกระจ่างจากฝ่ายไทย โดยสหภาพยุโรปจะให้ความสนใจเป็นพิเศษในประเด็นของการกักขังหน่วงเหนี่ยวที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย การทารุณกรรม การพิจารณาคดีให้เป็นธรรมและการปกป้องผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน

ในรายงานประจำปีด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปปี 2002 ได้ปรากฏรายชื่อประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่สหภาพยุโรปมีการยื่นหนังสือทางการทูตในประเด็นสิทธิมนุษยชนเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ รายงานประจำปีด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปที่จัดทำขึ้นตั้งแต่ปี 2005 ยังได้ระบุอย่างชัดเจนถึงประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและสหภาพยุโรปให้ความสนใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในภาคใต้ พร้อมทั้งมีการพบปะอย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิทธิมนุษยชนและได้แสดงความห่วงใยต่อการเสียชีวิตของประชาชน ในเดือนพฤษภาคม 2005 ขณะที่เนเธอร์แลนด์ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานสหภาพยุโรปได้ขอลงพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เนื่องจากยังมีเหตุการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนหลายๆ กรณีที่ยังไม่ได้รับการคลี่คลาย รวมทั้งคดีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร³⁵

³⁵ EU Annual Report on Human Rights 2005, (Office for official publications of the European Communities, 2005) p. 121

หลังการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ 2005 นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรได้จัดตั้งคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติขึ้น ซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ทางสหภาพยุโรป (EU HOMs) จึงได้มีการเข้าพบเพื่อหารือกันขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2005³⁶ เสมือนเป็นรูปแบบของการสังเกตการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง และต่อมาในปี 2006 ก็ยังคงเฝ้าติดตามเหตุการณ์ความรุนแรงทางภาคใต้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในประเด็นที่มีผู้เสียชีวิตทั้งพลเรือนและเจ้าหน้าที่รวมแล้วหลายพันรายตั้งแต่กรณีเหตุความรุนแรงที่กรือเซะในปี 2004 เป็นต้นมา อีกทั้งข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานจากคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากทางรัฐบาลเท่าที่ควร รวมถึงคดีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตรก็ยังไม่มีความคืบหน้าใดๆ นอกจากนั้น วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยขณะนั้นได้ทำให้การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ถูกละเลย³⁷

ในส่วนการทำงานของผู้แทนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหภาพยุโรป จะให้การสนับสนุนในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนของไทยใน 2 ประเด็นหลักคือ การจัดการต่อผู้อพยพและผู้ลี้ภัย และการสร้างความเชื่อมั่น (Building Confidence) ต่อประชาชนในสามจังหวัดชายแดนใต้³⁸ ซึ่งจะเป็นการให้งบประมาณช่วยเหลือการทำงานของ NGO ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและประสานงานอย่างใกล้ชิด เช่น กลุ่ม NGO Thai Civic Action Network (Thai-CAN)³⁹ ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนโดยตรงจากสหภาพยุโรป แต่สหภาพยุโรปไม่สามารถทำงานร่วมกับรัฐบาลไทยโดยตรงได้ เนื่องจากทางรัฐบาลไทยถือเป็นประเด็นภายใน ดังนั้นสหภาพยุโรปจะไม่เข้าไปก้าวล่วงอำนาจอธิปไตย ในขณะเดียวกันสหภาพยุโรปก็ได้ใช้รูปแบบของการสนทนาหารือ (Dialogue) ระหว่างตัวแทนคณะกรรมการยุโรปกับตัวแทนรัฐบาลไทยที่เกี่ยวข้องในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน

³⁶ Ibid, p. 121

³⁷ EU Annual Report on Human Rights 2006, , p. 80

³⁸ การสัมภาษณ์ Mr. Nuno Caldeira de Silva , Counsellor in Political Section, European Commission Delegation to Thailand, 16 มกราคม 2009

³⁹ Thai-CAN เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วย 10 ตัวแทนองค์กรจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรสื่อ ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสหภาพยุโรปในการทำงานด้านการอบรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติตามหลักสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนตลอดจนส่งเสริมมาตรการในการปกป้องสิทธิมนุษยชน จัดตั้งโดยคณะกรรมการข้าหลวงใหญ่ด้านสิทธิมนุษยชนในเดือนพฤษภาคม 2005

โดยเฉพาะระดับผู้กำหนดนโยบายทั้งปัญหาชายแดนใต้และปัญหาผู้อพยพและผู้ลี้ภัยในประเทศไทย โดยได้มีการเสนอความเห็นและแนวทางการทำงานเพื่อการคลี่คลายปัญหาต่อรัฐบาลไทย⁴⁰ ซึ่งในกรณีความรุนแรงสามจังหวัดชายแดนใต้ นั้น ทางผู้แทนสหภาพยุโรป (Mr. Nuno Caldeira de Silva , Counsellor in Political Section) ระบุว่า

“สหภาพยุโรปต้องการให้รัฐบาลไทยใช้มาตรการสร้างความเชื่อมั่น (Building Confidence) โดยการสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนที่มีความแตกต่างกันโดยเฉพาะชาวพุทธกับชาวมุสลิมในพื้นที่ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมอย่างปรองดองบนความหลากหลายที่มีอยู่มากกว่าที่จะใช้กำลังเข้าปราบปรามเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ”

โดยมาตรการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกันจะทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถลดสาเหตุที่จะนำไปสู่การปะทะกันระหว่างอารยธรรม (Clash of Civilization) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ที่เน้นเรื่องจิตสำนึกของประชาชนที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาด้วยกันมากกว่าวิธีการบังคับหรือเข้าไปแทรกแซง ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงไม่เห็นด้วยกับวิธีการปราบปรามที่รัฐไทยดำเนินการอยู่ว่าจะสามารถแก้ไขรากเหง้าของปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานได้อย่างแท้จริง

ผลกระทบต่อประเทศไทย

สหภาพยุโรปซึ่งถือหลักการด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานสำคัญและมีพันธกรณีร่วมกันในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการจัดทำรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลกขึ้นครั้งแรกในปี 1999 หลังการครบรอบ 50 ปีของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี 1998 โดยการจัดทำรายงานมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ภายนอกของสหภาพยุโรปที่ต้องการทำให้หลักการด้านสิทธิมนุษยชนเป็นหัวใจสำคัญในการปกครองของรัฐบาลทุกรัฐเพื่อประชาชนทุกคน

จากสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในสมัยรัฐบาลพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร พบว่ามีหลายกรณีที่เป็นการละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งยังเป็นการละเมิดสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้มีการให้สัตยาบันไว้และถือเป็น

⁴⁰ การสัมภาษณ์ Mr. Nuno Caldeira de Silva

กติการะหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม สหภาพยุโรปได้มีการแสดงท่าทีได้ตอบการดำเนินการต่างๆ ของรัฐบาลไทยน้อยมาก เนื่องจากรัฐบาลไทยถือเป็นเรื่องภายในที่อยู่ในอำนาจอธิปไตยของไทย ในการบริหารประเทศและไม่ต้องการให้นำนาประเทศเข้ามาก้าวก่ายกิจการภายใน โดยมาตรการที่สหภาพยุโรปได้นำมาใช้ต่อประเทศไทยเป็นหลักคือการเจรจาหรือ (dialogue) ในระดับของผู้แทนคณะกรรมการยุโรปประจำประเทศไทยหรือเจ้าหน้าที่การทูตของประเทศที่เป็นประธานสหภาพยุโรปในขณะนั้นกับตัวแทนรัฐบาลไทย เพื่อเสนอความคิดเห็น รวมทั้งเร่งรัดให้มีการจัดการกับปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความคืบหน้าช้ามาก แต่ก็ไม่ได้มีท่าทีและข้อเสนอที่แข็งแกร่งเพื่อตอบโต้รัฐบาลไทยที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐเอง

การดำเนินการของสหภาพยุโรปส่วนใหญ่จะใช้เวทีระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน(NGO) ในการผลักดันมาตรการด้านสิทธิมนุษยชน โดยเน้นความช่วยเหลือด้านเงินทุนสนับสนุนการทำงานขององค์กรเหล่านี้⁴¹ เป็นหลักในการดำเนินการของสหภาพยุโรปเพื่อเน้นการพัฒนาหลักการด้านสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชนให้เข้าใจและตระหนักในเรื่องสิทธิของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งสร้างเครือข่ายประชาสังคมที่เข้มแข็งให้กับสังคมให้สามารถมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองและตรวจสอบรัฐบาลได้เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน

รัฐบาลพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรจึงไม่ได้รับผลกระทบทางการเมืองจากการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปเพื่อกดดันไทยโดยตรง ความสัมพันธ์ในการเจรจา ด้านการค้าการลงทุนระหว่างกันยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเพราะรัฐบาลไทยเองได้ประกาศหยุดรับความช่วยเหลือด้านการพัฒนาและเปลี่ยนสถานะเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านตั้งแต่ปี 2003 ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงไม่สามารถใช้ข้อต่อรองในการให้ความช่วยเหลือกับรัฐบาลไทยในการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักกติการะหว่างประเทศได้ แต่โดยทางอ้อมนั้นรัฐบาลได้ถูกกดดันจากองค์กรระหว่างประเทศและประชาคมโลกเพื่อให้มีการตรวจสอบการดำเนินการของรัฐบาล รวมทั้งภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่เคยมีบทบาทในการยึดถือหลักการระหว่างประเทศที่ดีในเวทีโลกได้ถูกทำลายลง โดยนายกรัฐมนตรี้ ดร.ทักษิณ ชินวัตรได้รับการเสนอชื่อให้เป็นหนึ่งใน 36 คนของผู้ได้รับการเสนอชื่อว่าสมควรได้รับตำแหน่ง Bad

⁴¹ การสัมภาษณ์ Mr. Nuno Caldeira de Silva

Democracy Award ในปี 2006⁴² ร่วมกับประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุชด้วย ผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงอยู่ที่ตัวบุคคลคือพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรต่อการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งถูกโจมตีถึงนโยบายในการบริหารประเทศจากทั้งสื่อมวลชน นักวิชาการ กลุ่ม NGO และภาคประชาสังคม กระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงในสังคม และเป็นเหตุให้มีการรัฐประหารยึดอำนาจตามมาวันที่ 19 กันยายน 2006

ประเด็นสิทธิมนุษยชนในสมัยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ (ตุลาคม 2006 – ธันวาคม 2007)

หลังจากเหตุการณ์รัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ในวันที่ 19 กันยายน 2549 (ค.ศ. 2006) ได้มีการแต่งตั้งรัฐบาลรักษาการเพื่อเข้ามาบริหารประเทศแทนรัฐบาลของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2006 โดยมีนายกรัฐมนตรีพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์เป็นผู้นำรัฐบาล จากสถานการณ์รัฐประหารขณะนั้น แม้ว่าจะไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นจากการทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน 2006 แต่ตามหลักการแล้วการรัฐประหารถือเป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นหลักพื้นฐานที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ (indivisible) จากหลักสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา ดังนั้น ประชาคมระหว่างประเทศ รวมทั้งสหภาพยุโรป จึงได้มีความกังวลและห่วงใยกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

เหตุผลของการรัฐประหารครั้งนี้คปค. ได้กล่าวอ้างถึงปัญหาทางการเมือง คือ ปัญหาความแตกแยกภายในประเทศ จากการแบ่งขั้วและเลือกข้างทางการเมือง การไม่มีความสมานฉันท์ของคนในชาติ ปัญหาเรื่องการทุจริตเชิงนโยบายด้วยผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งข้ออ้างต่างๆ เหล่านี้ได้ทำให้เกิดการลิดรอนสิทธิทางการเมือง ด้วยการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ 2540⁴³ ที่ถือเป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการรัฐประหารครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการถกเถียงในสังคมอย่างกว้างขวางถึงความชอบธรรม ของการปกครองโดยปราศจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกละเมิดด้วยการประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ

⁴²http://www.opendemocracy.net/bad_democracy

⁴³ เกษม เพ็ญภินันท์, “การเมืองน้ำเชี่ยว : รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 กับปัญหาความชอบธรรมทางการเมือง” รัฐประหาร 19 กันยายน: รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข, น. 131

หลังจากคปค.ได้แปรสภาพเป็นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ(คมช.)ตามมาตรา 34 ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวพุทธศักราช 2549⁴⁴ แล้วนั้น จึงแต่งตั้งรัฐบาลรักษาการซึ่งมีพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อบริหารประเทศ โดยมีภาระสำคัญคือการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่สำหรับการเลือกตั้งครั้งต่อไปเพื่อคืนอำนาจให้ประชาชนที่ได้กำหนดไว้ในช่วงเดือน ตุลาคม 2007 เนื่องจากรัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ได้รับกระแสกดดันทั้งภายในและภายนอกในการ ปฏิรูปการเมืองและนำระบอบประชาธิปไตยคืนสู่ประชาชนโดยเร็วที่สุด ในการเสนอจัดทำร่าง รัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่นั้น รัฐบาลพยายามใช้วิถีทางแบบประชาธิปไตยโดยการจัดการลง ประชามติในการรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อการยอมรับจากประชาสังคมและแสดงให้เห็นถึง การบริหารประเทศในแนวทางประชาธิปไตย แม้ว่านายกรัฐมนตรีจะไม่ได้มีที่มาจากประชาชน โดยตรงก็ตาม ผลที่ออกมาคือประชาชนส่วนใหญ่รับร่างประชามติไปด้วยสัดส่วนเห็นชอบร่าง รัฐธรรมนูญร้อยละ 57.81 ไม่เห็นชอบร้อยละ 42.19⁴⁵ ซึ่งนำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช 2550 และการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนธันวาคม 2550 เพื่อคืนอำนาจประชาธิปไตยให้ ประชาชนใช้สิทธิทางการเมืองของตนเองในการเลือกรัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารประเทศต่อไป

สำหรับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในช่วงของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์นั้น แม้ไม่มีความรุนแรงอันเกิดจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ได้มีการออกกฎหมายต่างๆ เพื่อ ควบคุมสิทธิของประชาชน โดยอ้างถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งได้มีการ ลิดรอนสิทธิอันพึงมีของประชาชนตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุม สื่อมวลชนและการจำกัดสิทธิในการชุมนุมทางการเมืองของประชาชนเป็นประเด็นสำคัญที่มีการ วิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก

คปค.ได้ประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศหลังการทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน 2006⁴⁶ ซึ่งถือเป็นการจำกัดสิทธิทางการเมืองและพลเมืองของประชาชน โดยการประกาศใช้กฎ อัยการศึกและการห้ามชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คน ผู้ฝ่าฝืนมีโทษจำคุก 6 เดือน เมื่อมีการ

⁴⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549,
<http://www.parliament.go.th/news/constitution.htm>

⁴⁵ รายงานผลการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญเมื่อ 19 ส.ค. 50, สำนักงานคณะกรรมการการ เลือกตั้ง <http://www.ect.go.th/thai/download50/post156.pdf>

⁴⁶ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2549 ได้มีการยกเลิกกฎอัยการศึกใน 41 จังหวัด รวมทั้งกรุงเทพมหานคร

ประกาศใช้กฎหมายการศึกษามีผลทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนใน 3 เรื่องคือ เรื่องเกี่ยวกับการยุท เรื่องเกี่ยวกับการปราบปราม และเรื่องเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะมีอำนาจในการตรวจค้น การเกณฑ์ การกักตัวบุคคลและการห้ามชุมนุมหรือออกนอกเคสสถานยามวิกาล รวมทั้งห้ามจำหน่ายแจกสื่อ สิ่งพิมพ์ต่างๆที่ไม่ได้รับอนุญาต⁴⁷ กฎหมายการศึกษามีผลบังคับใช้ควบคู่ไปกับการประกาศพระราชกำหนดภาวะฉุกเฉินซึ่งไม่เป็นที่ชื่นชอบของสาธารณชน โดยกลายเป็นเครื่องปกป้องนายทหารและตำรวจจากการถูกฟ้องร้องเอาผิด รัฐบาลรักษาการณ์แทบจะเรียกว่าไม่ได้มีความคืบหน้าใดๆในการสร้างรวม ยุติธรรมให้เกิดขึ้นได้

ในขณะที่รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรถูกกล่าวหาเรื่องการแทรกแซงสื่อ แต่ในสมัยนายกรัฐมนตรีสุรยุทธ์ จุลานนท์นั้น พบว่ามีการควบคุมสื่อในหลายๆ ช่องทาง เพื่อสกัดกั้นการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลของประชาชนจากฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาล การระงับช่องทางการเข้าถึงสื่อ อิเลคทรอนิกส์ หัวหน้าคปค. ตามคำสั่งคณะปฏิรูปฉบับที่ 5/2549 ได้สั่งให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร "ดำเนินการควบคุม ยับยั้ง สกัดกั้น และทำลายการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในระบบสารสนเทศ ผ่านระบบเครือข่ายการสื่อสารทั้งปวง ที่มีบทความ ข้อความ คำพูด หรืออื่นใด อันอาจจะส่งผลกระทบต่อการปฏิรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข"⁴⁸ ซึ่งคำสั่งนี้ถือเป็นการลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานในการรับฟังข่าวสาร และการเสนอความคิดเห็น หลังจากนั้นในวันที่ 21 กันยายน 2549 คปค. ได้เรียกประชุมผู้บริหารสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่กองบัญชาการทหารบก และสั่งให้หยุดเผยแพร่ข้อคิดเห็นของสาธารณชน รวมถึงการแสดงความคิดเห็นผ่านบริการส่งข้อความที่ด้านล่างของจอโทรทัศน์ด้วย รวมทั้งยังได้มีการตรวจสอบการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรออก⁴⁹

⁴⁷ เกร็ดความรู้เรื่องกฎหมายการศึกษา, <http://www.schq.mi.th/knowledge.htm>

⁴⁸ http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=31002

⁴⁹ <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=950000003084>, 10

ส่วนในด้านของสถานการณ์ความรุนแรงทางภาคใต้หลังจากการรัฐประหารนั้น รัฐบาลรักษาการณ์ของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ได้ยกเครื่องนโยบายส่วนหนึ่งที่อ้าแยะที่สุดของ รัฐบาลชุดก่อน และยังส่งสัญญาณว่าพร้อมจะแก้ไขปัญหาที่เป็นต้นเหตุของความไม่พอใจในพื้นที่ ที่มาอย่างยืดเยื้อยาวนาน⁵⁰ เนื่องจากในสมัยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีกษิต ชินวัตรได้มีการใช้นโยบายการปราบปรามอย่างเด็ดขาดและรุนแรงกับกลุ่มผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้ก่อความไม่สงบ ยิ่งทำให้เหตุการณ์ความรุนแรงขยายตัวเพิ่มมากขึ้น พลเอกสุรยุทธ์ได้กล่าวขอโทษชาวมุสลิมใน ภาคใต้จากการกระทำที่ไม่ถูกต้องของฝ่ายรัฐและได้ประกาศยกเลิกการทำบัญชีดำรายชื่อผู้ต้อง สงสัยในการก่อเหตุความรุนแรง พร้อมทั้งรื้อฟื้นหน่วยงานในการจัดการบริหารความขัดแย้งคือ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือ ศอ.บต. ที่ได้ถูกยุบไปในเดือนพฤษภาคม 2002 สมัยนายกรัฐมนตรีกษิต ชินวัตร

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบได้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการตอบโต้แนว ทางการทำงานใหม่ของรัฐบาล ด้วยการสังหารพลเรือนและสมาชิกของกองกำลังรักษาความมั่นคง รายวัน รวมทั้งโฆษณาชวนเชื่อว่าเป็นประชาชนที่เสียชีวิตเพิ่มขึ้นหลังการรัฐประหารเป็นการกระทำ จากเจ้าหน้าที่รัฐ⁵¹ ทำให้มีเสียงเรียกร้องจากหลายฝ่ายในการใช้วิธีการตอบโต้ด้วยกำลัง ซึ่งยังคง เป็นปัญหาในการปฏิบัติภารกิจกับกลุ่มผู้ก่อการที่ไม่เปิดเผยตัว ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องวาง ยุทธศาสตร์ให้มีความสมดุลระหว่างการรักษาความปลอดภัยกับการปกป้องสิทธิมนุษยชน รัฐบาล ได้มีความคิดที่จะหาทางเจรจากับฝ่ายของกลุ่มก่อความไม่สงบ แต่ยังคงมีปัญหาในเรื่อง ความชอบธรรมของรัฐบาลที่โดยหลักการแล้วการเจรจาจะต้องมาจากการได้รับมอบอำนาจจาก ประชาชนผ่านกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งความเห็นของประชาชนหลายฝ่ายยังคงไม่เห็นด้วยที่ จะให้มีการเจรจากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ทำให้ยังคงเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างต่อเนื่องใน พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้

ศูนย์ข่าวอิศรา ได้ทำการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลความเสียหายจากเหตุความไม่สงบ ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้และสี่อำเภอของจังหวัดสงขลา มาตั้งแต่กลางปี 2006 และนำเสนอ เป็นสรุปเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสี่อำเภอของ

⁵⁰เหตุการณ์ภาคใต้ของไทย : ผลกระทบจากรัฐประหาร, (Crisis Group รายงานด้านเอเชีย ฉบับที่ 129. 5 มีนาคม 2550) น. 15

⁵¹เรื่องเดียวกัน น. 16

จังหวัดสงขลา ทุกๆ 15 วันของแต่ละเดือน ตัวเลขของการก่อเหตุไม่สงบตลอดช่วงปี 2007 เกิดขึ้นทั้งหมด 2,025 เหตุการณ์และเหยื่อของสถานการณ์มีทั้งหมด 2,587 ราย เสียชีวิต จำนวน 867 ราย เป็นผู้บาดเจ็บจำนวน 1,720 ราย⁵² โดยเกิดจากการลอบยิง ลอบวางเพลิง ลอบวางระเบิดและการโปรยตะปูเรือใบ ดังนั้น การที่ประเทศไทยได้กลับเข้าสู่แนวทางการเป็นประชาธิปไตยได้เร็วที่สุด จะทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมมากกว่าในการดำเนินนโยบายต่อกลุ่มก่อความไม่สงบเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม กลุ่มสังคมนิยมด้านมนุษยชนได้ให้ข้อมูลที่ยืนยันว่า การจับกุมโดยพลการลดลงไปมากในสมัยรัฐบาลรักษาการณ์ เจ้าหน้าที่ทหารใช้วิธีเชิญผู้ต้องสงสัยมาสอบสวนที่โรงเรียนสร้างเสริมสันติสุขในค่ายอิงยุทธบริหารมากกว่าจะใช้วิธีจับกุมตัว⁵³ แต่การที่ยังคงประกาศใช้พระราชกำหนดฉุกเฉินต่อไปในเขตสามจังหวัดชายแดนใต้ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงได้รับความคุ้มครองในการดำเนินคดีและยังระงับอำนาจการพิจารณาคดีพิพากษาของศาลปกครองในคดีสิทธิมนุษยชนต่อไปอีก การบริหารประเทศของรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากประชาชนจึงยังไม่สามารถอ้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากฝ่ายทหารมีสิทธิอำนาจในการปกครองประเทศอย่างเด็ดขาด จึงไปลดทอนสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนในการดำเนินชีวิตตามหลักการในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งถือเป็นสิทธิโดยธรรมชาติของมนุษย์

ทำที่และมาตรการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์

เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารยึดอำนาจขึ้นในประเทศไทย โดยการล้มล้างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนถือเป็นการทำลายหลักการประชาธิปไตยลง แม้ว่าการรัฐประหารครั้งนี้จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น แต่สำหรับสหภาพยุโรปซึ่งยึดถือประชาธิปไตยเป็นหลักพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันเพื่อสันติภาพและความมั่นคง โดยภายในสหภาพยุโรปเองก็ได้ยึดหลักการนี้อย่างเข้มแข็งตามระเบียบของการเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป ถ้าประเทศสมาชิกใดละเมิดหลักการประชาธิปไตยจะหมดสภาพการเป็นสมาชิกของสหภาพ

⁵² สถาบันอิศรา, 7 มกราคม 2551 สถานีวิทยุปัตตานี

http://radiothailand.prd.go.th/pattani/index.php?Itemid=9&id=306&option=com_content&task=view

⁵³ เหตุการณ์ภาคใต้ของไทย: ผลกระทบจากรัฐประหาร, น. 29

ยุโรปทันที ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงไม่ให้การรับรองประเทศไทยในทางการเมือง ซึ่งการบริหารประเทศอยู่ภายใต้การปกครองของกลุ่มทหารและรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากระบอบประชาธิปไตย

สหภาพยุโรปตอบโต้ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ด้วยการกระตุ้นและเร่งรัดให้ไทยกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยการจัดการเลือกตั้งเพื่อให้รัฐบาลที่มาจากประชาชนเข้ามาบริหารประเทศโดยเร็วที่สุด และในระหว่างการบริหารประเทศโดยรัฐบาลรักษาการณของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ สหภาพยุโรปได้ระงับการติดต่อทางการเมืองกับประเทศไทยตั้งแต่ระดับรัฐบาลลงมาถึงเจ้าหน้าที่รัฐในระดับที่สามารถตัดสินใจในนโยบายได้ รวมทั้งระงับการเจรจาข้อตกลงต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่หรือได้มีความริเริ่มกับไทย⁵⁴ เช่น การเจรจาข้อตกลงความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (Partnership and Co-operation Agreement: PCA) ระหว่างกัน ซึ่งเป็นความริเริ่มที่จะนำไปสู่การเจรจาเขตการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แต่ในด้านของการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคในด้านต่างๆ กับเจ้าหน้าที่รัฐยังคงมีอยู่ รวมทั้งการให้การสนับสนุนองค์กร NGO และภาคประชาสังคมในการอบรมและการพัฒนาเพื่อส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนต่อไป เนื่องจากทางสหภาพยุโรปถือว่าเป็นกิจกรรมของภาคประชาชนไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล⁵⁵ สหภาพยุโรปเห็นว่าการล้มล้างระบอบประชาธิปไตยลงเป็นการทำลายการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เป็นการลดรอนสิทธิทางการเมืองและสิทธิของพลเมืองโดยตรง ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงต้องมีมาตรการตอบโต้ต่อรัฐบาลเพื่อกดดันให้ไทยต้องกลับเข้าสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยเพราะการระงับการเจรจาต่างๆ ระหว่างกันจะทำให้เกิดผลกระทบต่อการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีโลกมากกว่า

ในรายงานประจำปีด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในปี 2007 ได้มีการกล่าวถึงการรัฐประหารในประเทศไทยและการตอบโต้ของสหภาพยุโรปทั้งการแถลงการณ์ต่อสาธารณชนผ่านสื่อและเวทีระหว่างประเทศและการยื่นหนังสือทางการทูต (demarches) แบบเป็นความลับเพื่อเรียกร้องให้ไทยกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยให้เร็วที่สุด โดยให้มีการจัดการเลือกตั้งและยกเลิกการประกาศกฎอัยการศึก ยกเลิกการห้ามชุมนุมทางการเมืองและการให้สิทธิเสรีภาพต่อสื่อ สหภาพยุโรปงดการเยือนแบบทวิภาคีในระดับรัฐมนตรีขึ้นไปกับประเทศไทย แต่ในระดับพหุภาคี

⁵⁴ การสัมภาษณ์ Mr. Nuno Caldeira de Silva

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน

สหภาพยุโรปได้พยายามใช้มาตรการเจรจาหารือ (dialogue) กับรัฐบาลไทยในระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสลงมา ซึ่งสหภาพยุโรปพอใจกับการที่รัฐบาลรักษาการณ์มีความพยายามในการทำตามกำหนดเวลาที่จะจัดการเลือกตั้งหลังจากมีการลงประชามติรับรองรัฐธรรมนูญ ส่วนในด้านสถานการณ์ความรุนแรงทางภาคใต้ นั้น สหภาพยุโรปก็ยังคงเฝ้าสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดและยังมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงการเพื่อเพิ่มระดับความร่วมมือระหว่างกันให้มากขึ้น⁵⁶

ในการจัดการปัญหาความรุนแรงทางภาคใต้ นั้น ทางสหภาพยุโรปเห็นว่ารัฐบาลรักษาการณ์พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์มีวิธีการจัดการกับปัญหาความรุนแรงทางภาคใต้ในแนวทางที่ดีกว่ารัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นแนวทางที่พยายามสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่ในการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ แม้ว่าจะมีความคืบหน้าเพียงเล็กน้อย⁵⁷ โดยนายอานันท์ ปันยารชุนประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติก็ได้สนับสนุนการเปลี่ยนแนวทางในการทำงานดังกล่าว และเชื่อว่าการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจและการปกครองจะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ลดอคติความไม่ไว้วางใจและลดความไม่เคารพที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐก่อนหน้านี้อย่างได้⁵⁸

นอกจากนี้ สหภาพยุโรปได้ตั้งคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งโดยคณะผู้แทนกรรมการยุโรปและประธานสหภาพยุโรปเพื่อเข้ามาสังเกตการณ์การเลือกตั้งในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญของนโยบายสหภาพยุโรปด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในส่วนต่างๆ ของโลกและสหภาพยุโรปมักจะดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนกับประเทศที่เข้าไปสังเกตการณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศนั้น โดยจะไม่ทำการแทรกแซงกระบวนการเลือกตั้งหรืออำนาจอธิปไตยของประเทศที่เข้าไปปฏิบัติภารกิจโดยเด็ดขาด เจ้าหน้าที่สังเกตการณ์จะเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งดังกล่าว เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลของการสังเกตการณ์ และเผยแพร่ผลดังกล่าวเมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลง ซึ่งจะทำให้ได้โดยการยินยอมของรัฐบาลไทย สหภาพยุโรปให้การ

⁵⁶ EU Annual Report on Human Rights 2007, (Office for official publications of the European Communities, 2007) p. 79

⁵⁷ การสัมภาษณ์ Mr. Nuno Caldeira de Silva

⁵⁸ Colum Murphy, "Putting Thailand Together Again", Far Eastern Economic Review, (October 2006) p.35

เคารพการตัดสินใจของรัฐบาลไทยอย่างเต็มที่ แม้ไทยจะเห็นว่าไม่ควรให้มีการสังเกตการณ์การเลือกตั้งของสหภาพยุโรปก็ตาม นอกจากนี้ การตัดสินใจของรัฐบาลไทยจะไม่กระทบความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างสหภาพยุโรปและประเทศไทยแต่อย่างใด⁵⁹ ซึ่งในที่สุดคณะกรรมการเลือกตั้งของไทยมีมติไม่ลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับสหภาพยุโรปในการเข้ามาสังเกตการณ์ แต่ยินดีให้ทุกประเทศเข้ามาสังเกตการณ์การเลือกตั้งได้

ผลกระทบต่อประเทศไทย

จากท่าทีและการตอบโต้ของสหภาพยุโรปต่อสถานการณ์ของรัฐบาลรักษาการ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ที่ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองการบริหารประเทศจากรัฐบาลพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2006 ทำให้สหภาพยุโรปมีความกังวลต่อสถานการณ์ดังกล่าวและระงับการติดต่อทางการเมืองเพื่อกดดันประเทศไทยให้กลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยเร็ว มาตรการดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทย ที่ไม่สามารถดำเนินการเจรจาใดๆ ในระดับรัฐกับสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกได้ ดังนั้น ข้อตกลงที่อยู่ระหว่างการเจรจาจึงต้องชะงักงัน โดยเมื่อเปรียบเทียบผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วจะเกิดผลเสียกับไทยมากกว่า โดยเฉพาะการเจรจาความร่วมมือทางด้านการค้าและการพัฒนาระหว่างกัน ซึ่งไทยต้องการที่จะเป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรม การค้าและการลงทุนของสหภาพยุโรปในภูมิภาคเอเชีย รวมทั้งเป็นตัวประสานหลักในการเจรจาระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรปและในเวทีอาเซียน (ASEM)⁶⁰ จึงได้มีการจัดทำกรอบในการเจรจาข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่างๆ

อย่างไรก็ตาม เมื่อสหภาพยุโรประงับการเจรจากับไทย ทำให้ประเทศอื่นๆ ในเอเชียพยายามใช้ข้อได้เปรียบจากสถานการณ์ในประเทศไทยดำเนินการเจรจากับสหภาพยุโรป สหภาพยุโรปจึงอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบเนื่องจากมีตัวเลือกในการเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศในเอเชียมากกว่า จึงสามารถกดดันไทยในการจัดการกับสถานการณ์ภายในประเทศได้ และถ้าไทยไม่รีบเร่งในการจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าวที่เป็นจุดอ่อนก็จะทำให้ไทยเสียเปรียบต่อการแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์ อีกด้านหนึ่งการรัฐประหารทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสายตาของ

⁵⁹ <http://www.deltha.ec.europa.eu/home.htm>

⁶⁰ กองยุโรป 1, กรมยุโรป, กระทรวงการต่างประเทศ

ประชาคมโลกย่อแย่อลงไปอีก จากเรื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสมัยนายกรัฐมนตรีกษัตริย์ทักษิณ ชินวัตรแล้ว ยังกลายเป็นประเทศที่ทำลายระบอบประชาธิปไตยซึ่งถือเป็นหลักกติการะหว่างประเทศในการสร้างสันติภาพและความมั่นคง แม้ว่าภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำรักษาการณืพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์จะสามารถสร้างความเชื่อถือให้กับนานาประเทศได้ แต่การเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากประชาชนทำให้รัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ยังไม่มี ความชอบธรรมเพียงพอต่อการตัดสินใจในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศตะวันตกที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยเป็นสาระสำคัญ

ในส่วนของภาคเอกชนนั้น ประเทศไทยยังไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ยังคงมีการค้าการลงทุนจากบรรษัทข้ามชาติจากสมาชิกสหภาพยุโรปอย่างต่อเนื่องโดยมีโครงการลงทุนจากยุโรปเข้าขอจดทะเบียนเพิ่มขึ้นจาก 120 รายในปี 2005 เป็น 126 รายในปี 2006 และ 139 รายในปี 2007⁶¹ แต่ในด้านการค้าระหว่างกันนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความสำคัญกับตลาดยุโรปน้อยอยู่แล้วโดยคิดเป็นสัดส่วนการนำเข้าจากประเทศอาเซียนเพียงร้อยละ 2.25 ในปี 2006⁶² ซึ่งประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดไม่ถึงร้อยละ 1 แม้ว่าจะมีอัตราที่เพิ่มขึ้นทุกปี ในขณะที่ตลาดของสหภาพยุโรปเป็นที่รองรับการส่งออกสินค้าไทยถึงร้อยละ 14 จากการส่งออกสินค้าทั้งหมด การรัฐประหารที่เกิดขึ้นอาจส่งผลให้ประเทศไทยเสียเปรียบบ้างในการส่งออกไปสหภาพยุโรปซึ่งยังคงมีกฎระเบียบอยู่มากมายที่กลายเป็นอุปสรรคทางการค้ากับประเทศที่ยังไม่มีการเจรจาเขตการค้าเสรีระหว่างกัน รวมถึงประเทศไทยที่การเจรจาความร่วมมือระหว่างกันที่ครอบคลุมประเด็นด้านการค้าต้องหยุดชะงักลง ซึ่งจะทำให้ประเทศที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกับไทยได้เปรียบในการเจรจากับสหภาพยุโรปด้วย

⁶¹ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, www.boi.go.th

⁶² นิธินันท์ วิศเวศวร, “เศรษฐกิจของสหภาพยุโรปและความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศไทย” ใน สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย (กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551) น.70

เปรียบเทียบการดำเนินการของสหภาพยุโรป

จากการนำประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศภายนอก รวมถึงประเทศไทยโดยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างรัฐบาลพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรตั้งแต่ปี 2001-2006 และรัฐบาลรักษาการณ์พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ในช่วง 2006-2007 พบว่าสหภาพยุโรปมีท่าทีและระดับการตอบโต้ที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าในช่วงการดำรงตำแหน่งของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรจะมีกรณีของการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐมาโดยตลอด แต่เมื่อทางรัฐบาลไทยแสดงท่าทีว่าประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นกิจการภายในที่รัฐบาลไทยมีอำนาจอธิปไตยในการดำเนินการอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรยังได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนในประเทศอย่างสูงและยังมีภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับในเวทีโลก การใช้มาตรการเชิงรุกเพื่อกระตุ้นการทำงานของรัฐบาลพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร อาจทำให้สหภาพยุโรปถูกตั้งคำถามถึงมาตรฐานในการนำประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนมาใช้ร่วมกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ยังไม่มีมาตรฐานแน่นอนในการใช้มาตรการกับแต่ละประเทศ

กรณีของประเทศจีน แม้ว่าจีนจะยังไม่เป็นประเทศประชาธิปไตย แต่จีนเองก็ได้มีพันธกรณีตามกติกาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ⁶³ อย่างไรก็ตาม ยังมีรายงานถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศจีนอย่างต่อเนื่อง แต่สหภาพยุโรปก็ให้การยอมรับประเทศจีนในการเจรจาความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างกัน เนื่องจากจีนมีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับสามของโลก⁶⁴ ขณะที่เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารในประเทศไทย สหภาพยุโรปได้ดำเนินมาตรการตอบโต้โดยการระงับการเจรจาระหว่างรัฐทั้งหมดและกดดันให้ไทยกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยเร็ว เนื่องจาก กรณีของการรัฐประหารเป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตยและได้ลดรอนสิทธิทาง

⁶³ จีนลงนามให้สัตยาบันในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 5 ฉบับคือ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD), Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading treatment or punishment และ Convention on the Rights of the Child (CRC)

⁶⁴ การสัมภาษณ์ Mr. Nuno Caldeira de Silva

การเมืองและพลเมืองโดยตรง ถือเป็นกติการะหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน การกระทำรัฐประหารในประเทศไทยจึงถูกกดดันจากนานาประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป รวมทั้งในเวทีสหประชาชาติ นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยเป็นรัฐขนาดเล็กในเวทีระหว่างประเทศซึ่งต้องพึ่งพามาอำนาจทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป สหภาพยุโรปจึงสามารถนำมาตรการกดดันไทยได้โดยตรง

ดังนั้น แม้รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์จะมีนโยบายการบริหารประเทศในแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยและพยายามเคารพในหลักการสิทธิมนุษยชนมากกว่าในสมัยรัฐบาลของพันตำรวจโททร.ทักษิณ ชินวัตร แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและไทยนั้น ในช่วงรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ได้รับผลกระทบอย่างมากเพราะเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการตัดสินใจของประชาชน แต่มาจากการแต่งตั้งโดยคปค. ซึ่งได้ยึดอำนาจการปกครองมาจากรัฐบาลที่มาจากประชาชน สหภาพยุโรปจึงสามารถนำมาตรการเชิงรุกเป็นการตอบโต้ด้วยการระงับการเจรจาทางการเมืองเพื่อกดดันให้ไทยกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยและให้ยกเลิกกฎระเบียบต่างๆ ของทหารที่เป็นการลิดรอนสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

อย่างไรก็ตาม มาตรการที่สหภาพยุโรปนำมาใช้กับประเทศไทยถือว่ายังไม่เป็นมาตรการที่รุนแรงหรือเด็ดขาดเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการของสหภาพยุโรปต่อประเทศพม่า ภายหลังจากที่รัฐบาลทหารพม่าไม่ยอมรับชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ซึ่งนำโดยนางอองซาน ซูจี ในวันที่ 27 พฤษภาคม 1990 หลังจากนั้นยังได้มีการควบคุมตัวนางอองซาน ซูจี เมื่อวันที่ 22 กันยายน 1990 สหภาพยุโรปจึงได้ออกแถลงการณ์ประณามพฤติกรรมรัฐบาลพม่า พร้อมทั้งพยายามนำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่เวทีสหประชาชาติ โดยเรียกร้องให้พม่าปล่อยตัวนักโทษทางการเมืองทั้งหมด แต่มีสมาชิกสหประชาชาติบางประเทศคัดค้าน จึงไม่สามารถออกข้อมติต่อพม่าได้⁶⁵ ซึ่งในส่วนของสหภาพยุโรปได้ใช้มาตรการคว่ำบาตรกับรัฐบาลพม่าในทุกระดับ รวมทั้งการห้ามนำเข้าสินค้าที่มีต้นทางมาจากพม่าและส่งผ่านมาทางประเทศไทยด้วย แต่ยังคงยกเว้นเรื่องความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อพม่าผ่านทาง NGO⁶⁶ หรือกรณีของประเทศซิมบับเวที่สหภาพยุโรปได้มีการประณามต่อการกระทำของรัฐบาลอย่างโหดร้าย

⁶⁵ โกสุมภ์ สายจันทร์, “ทำที่สหภาพยุโรปต่อวิกฤติการเมืองในพม่า” *สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551) น. 123

⁶⁶ การสัมภาษณ์ Mr. Nuno Caldeira de Silva

ทารุณต่อประชาชนที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และได้มีการห้ามออกگذตรา
ประทับการเข้าสู่ประเทศ (visa) ที่เป็นรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปของรัฐบาลซิมบับเวที่เกี่ยวข้อง
กับการทารุณกรรมดังกล่าว⁶⁷

พิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหภาพยุโรปที่มีมาอย่างยาวนานแล้ว ทั้ง
ไทยและสหภาพยุโรปต่างก็มีผลประโยชน์ร่วมกันในหลายๆ ด้าน ดังนั้นมาตรการที่สหภาพยุโรป
นำมาใช้กับไทยส่วนใหญ่จึงเป็นมาตรการเชิงบวกในการส่งเสริมหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนต่อ
ประชาชนผ่านเครือข่ายภาคประชาสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกัน
แต่สหภาพยุโรปก็ยังสามารถดำเนินบทบาทการเป็นผู้นำทางด้านสิทธิมนุษยชนได้

⁶⁷ EU Annual Report on Human Rights 2007, (Office for official publications of the
European Communities, 2007) p. 76